

בס"ד **זיידות וזיידותים לפרשת וישלח** / משה אוסי 09-8335016

לזיכוי הרבים

עקב דרישה מוגברת לעלון אנחנו מתכננים להרחיב את התפוצה, ובשל כך נשמח לקבל תרומות; המבקשים להתברך בפרנסה, בבריאות ובפרי בטן, או המבקשים להנציח יקיריהם – יואילו לפנות למשה אוסי, רח' אברהם שפירא 4, נתניה – 09-8335016
תזכו למצוות!

1. רש"י ל"ב ט' – "והיה המחנה הנשאר לפליטה" – התקין עצמו לשלושה דברים והם....
2. הנכד שקיבל דורון וכבוד, והסבא שרצה את הקנייה מאוד, קשורים לארבע מאות.
3. אם תוסיף עי'ן לשם המעבר, תקבל את האיש שעל המלאך גבר.
4. רש"י ל"ב ל"ג – 'גיד הנשה' נקרא כך, כי הוא נשה ממקומו. מה פירוש 'נשה'?
5. רש"י ל"ג ב' – "ואת לאה וילדיה אחרונים" – איזו אַמרה מפורסמת למדנו מהמדרש?
6. רש"י ל"ג ז' – "ואחר נגש יוסף ורחל" – מדוע זכה יוסף בברכת 'עלי עין'?
7. נא לעיין בפסוקים: כ"ח י"ח, ל"א נ"א, ל"ג כ', ל"ה ז', ל"ה כ' – מהו המעשה של יעקב החוזר 5 פעמים?
8. רש"י ל"ד א' – על איזה מעשה אפשר להמשיל את המשל 'כאמה כבת'?
9. רש"י ל"ה א' – "קום עלה" – מדוע נענש יעקב במעשה דינה?
10. רש"י ל"ה י"א – "גוי וקהל גויים יהיה ממך" – מי הם אלה שיצאו מיעקב?
11. ל"ה י"ט – "ותמת רחל" – אמרו חז"ל שמתה בגלל קללתו של ----- : "עם אשר תמצא את אלהיך לא -----" ("ל"א ל"ב).
12. נא לעיין בפסוקים: כ"ג כ', ל"ו ג', ל"ו כ"ב, שמות ט"ו כ', שמ"ב י"ג ד' – מה מייחד פסוקים אלה?
13. ל"ו ז' – "כי היה רכושם רב משבת יחדו" – מלים כמעט זהות נאמרו על סיבת ההיפרדות בין ----- לבין -----.
14. מה הן שתי הארצות האירופאיות המוזכרות בהפטרה (עובדיה א')?

למתקדמים:

1. בעל הטורים ל"ב ה' – "כה תאמרן לאדוני לעשו... עם לבן גרתי": 'בשביל שיעקב ירא מעשו כל כך וקראו אדון... גרם לבניו שנעשו ----- בין האומות'.
2. ל"ב ז' – "באנו אל אחיך אל עשו" – מה מסמל בואו של עשו ליעקב עפ"י הרשב"ם?
3. ל"ב ח' – "ויירא יעקב מאוד" – ממה פחד יעקב עפ"י יונתן בן עוזיאל?
4. ל"ב י"א – "כי במקלי עברתי את הירדן" – רש"י מביא מדרש שע"י המקל ----- הירדן; למי נעשה נס ע"י שהיכה את מי הירדן באדרת "ויחצו הנה והנה" (מל"ב ב' י"ד)?
5. רמב"ן ל"ב י"ז – "ורוח תשימו בין עדר לעדר" – לשם מה הרווח? מהו הרמז לעתיד?
6. ל"ב כ"ה – "ויאבק איש עמו עד עלות השחר" – חז"ל: מכאן שתשועת ישראל דומה ל-----, וצרות הגלות דומות ל-----, וספורנו רואה ב"יזרח לו השמש" (ל"ב ל"ב) – סימן לגאולה עתידית, כמו שנאמר: "יזרח לכם יראי שמי ----- ומרפא בכנפיה" (מלאכי ג' כ').
7. ל"ג ט"ז-י"א – "יש לי רב", לעומת "יש לי כל" – ה'כלי יקר' מבחין בין 'רב' שיש ל----- כי הם חסרים, לעומת 'כל' של ה-----, שיש להם כל צרכם ומסתפקים במועט.
8. ל"ג י"ט – ויקן... במאה קשיטה – ואונקלוס מתרגם -----, ועפ"י הערבית פירושה: כבשים; מכאן ש'קשיטה' ערכה – כבש קטן.
9. ל"ג י"ט – כיצד מוכיח הראב"ע שיעקב התעכב בשכם שנים רבות?
10. אור החיים ל"ד א' – כיצד גרם שכם לדינה לצאת החוצה?
11. בעיון בפרק ל"ד ט"ו-ט"ז לעומת פס' כ"א נראה ששינוי את סדר הדברים לגבי חיתון הבנות. מדוע, עפ"י רש"י, עשו זאת?
12. ל"ה ט"ז – הרמב"ן בהיותו בספרד כתב, כי '-----' - שיעורה מהלך מן הבוקר ועד עת האוכל, אך כשהגיע לארץ (1264) והלך בדרך זו ראה שאין בין קבורת רחל לבית לחם אפילו ----- אחד.
13. רמב"ן ל"ה י"ח – מה רצה יעקב להשיג בשינוי השם מלבן אוני' ל'בנימין'?
14. מן ההפטרה (עובדיה א'): "והיה בית יעקב ל-----, ובית יוסף -----, ובית עשו ל-----"

לפני קצת זמן

נפשו לה' (שמות ל' י"ב); ולפעמים כפרת העוונות תיעשה ע' תפילה, צום, צדקה, ויודי ותחנונים, קרבן, שליחת השעיר לעזאזל – פעולות הנעשות ביום הכיפורים כדי למחות את העוונות, ואילו המחילה נעשית ע"י מחיית העוונות ומחיקתן, ולכך מתכוון דוד באומרו: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תה' ל"ב א') – כביכול ה' נושא עליו את פשע האיש ומכסה את החללים שיצר החוטא, ולפנינו ממידותיו של הקב"ה: "נושא עון ופשע וחטאה ונקמה"; ה', לאחר שכיפר וכיסה, הוא גם מנקה אותו, תרתי משמע, מנקה את לוח החטאים, וכן מוציא את האדם נקי וזכאי במשפט, שהרי כתוב: "בחסד ואמת יכופר עון" (משלי ט"ז ו'). מאותו שורש גם ה'כפורת' המכסה את הארון, וכן ה'כפור' המכסה את הארץ.

א. "אכפרה פניו במנחה... אולי ישא פני" (ל"ב כ"א)

רש"י: אבטל רוגזו, ז"א: אשכך את כעסו בהבאת המנחה. שורש כפ"ר מופיע לראשונה בבניית תיבת נח: "וכפרת אותה מבית ומחוץ בכופר" – ומתוך השוואה לתיבת משה ("ותחמרה בחמר ובזפת" – שמות ב' ג') נפרש: תכסה אותה מפנים ומחוצה לה בחמר ובזפת מפני המים. אם כן הפועל 'לכפר' הוראתו 'לכסות ולחפות'; אם מדובר בבנייה פיסית הכופר הוא חומר אטימה, המטייה ומכסה סדקים ומונע חדירת מים, ואם מדובר בנפש, הכפרה היא אמצעי להגן ולחפות על הנפש מפני תוצאת החטא. כשהקב"ה מכפר על עוונות, הוא, כביכול, 'מורח חומר' כדי לכסות את לוח החטאים של האדם, ובאשר לאדם – 'כופר הנפש' = הממון – מכסה על פשעו כדי להצילו מעונש או ממוות: "ונתנו איש כופר

מתפאר בשם זה: "עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר" (יש' מ"ט ג'). אם כן לא פלא הוא שהמקום שנבחר ע"י ה' לאשרר את השם החדש הוא בית א-ל, שהרי השורש הזה נמצא הן בשם הא-ל והן בשם ישראל: "ויאמר א-להים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך... ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו שם א-להים בית אל" (ל"ה י', ט"ו).

פרו' יהודה קיל שואל ב'דעת מקרא': לשם מה קרא ה' ליעקב בשם החדש לאחר שהמלאך כבר קראו? ועונה, כי עשו טען נגד יעקב שתי טענות: "ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתני" (כ"ו ל"ו); ולכן, כנגד לקיחת הבכורה הודה לו שרו של עשו, וכנגד לקיחת הברכה בא בעל הברכות עצמו ואישר לא רק את השם החדש, אלא שב ובירכו, מעין ברכת אברהם: "גוי וקהל גויים יהיה ממך ומלכים ממך יצאו" (ל"ה י"א). ויפה סיכם פרשה זו הרב יעקב אריאל – רבה של ר"ג – יעקב קיבל ברכות עבור שני שמותיו: יעקב וישראל, 'ישראל' – על שם שאיפותיו האידיאליות, ו'יעקב' – על שם צרכי קיומו (ונוסיף שכדי לשרוד בגולה נאלצנו לפעמים להראות לגויים את הפן ה'יעקבי' שלנו).

ג. לכבוד חג החנוכה – מן ה'פח' אל 'פך' השמן

אנו נוטים להתבלבל בין המלים 'פח' ו'פך', בין היתר בגלל הגייתן הזהה בעברית של ימינו, ונראה כי אין קשר ביניהן. 'פח' ביסודו הוא מלכות, מוקש המשמש לציד בעלי חיים: "כמִקְרָה צפור אל פח" (משלי ז' כ"ג). בד"כ הוא עשוי לוח מתכת (כך היה עשוי 'פח האשפה' לפני המצאת הפלסטיק), ובהשאלה הוא מציין בור ומכשול הגורמים לאסון ופגע: "והיה לכם לפח ולמוקש" (יהו' כ"ג י"ג), וממנו הביטוי 'מן הפח אל הפחת' – כאשר 'פחת' הוא הבור עצמו (בחילופי אותיות: פָּתַח). ומכיוון שדרך הציידים לטמון פח בבור מכוסה, הפך ה'פח' לציין פחד ובהלה; ומכאן השקשה: "פחד ופחת ופח עליך יושב הארץ" (יש' כ"ד י"ז). שרשה של המלה 'פח' הוא פח"ח, וממנו בעל המקצוע המרקע מתכות – פָּחַח. שונה הוא ה'פך', והוראתו: כד קטן לשמן; ונקרא כך, כי ממנו 'מפכה', נובע הנוזל, וקרוב לו הפועל 'לשפוך'. 'פך' וברבים 'פכים' – בדגש חזק בכ', כי שרשו מן הכפולים – פכ"ך, וכמוהו: זך-זפים, רך-רפים, דף-דפים, צב-צבים, גף-גפיים, חף-חפים, כף-כפיים; וכן: גב-גב'י, אף-אפי, טף-טפנו, רב-רבנו ועוד. שרש 'פך' קשור גם לפרשתנו; רש"י לפרק ל"ב כ"ה – "ויתן יעקב לבדו": 'שכח' 'פכים' קטנים (כלים לא חשובים) וחזר עליהם, ובימינו קיבל הביטוי הוראה של: פרטים קטנים, זוטות. ונראה שהגיית המלה 'פחים' (ח' ללא דגש), השפיעה על אי הדגשת הכ' במלה 'פכים' בדיבור, אך כפי שהסברנו יש להדגיש את הכ', וסימנך: 'פכי שמן לחנוכה'.

נחזור לפרשתנו; יעקב מבקש לכפר את פני עשו במנחה. הפנים הן ראי למחשבה, ע"י התנועות והמבטים מביע האדם את יחסו לאדם או לחפץ; יחס ידידותי אוהד ואם פנים חמוצות ועוינות. הביטוי 'לשאת פנים' פירושו לכבד (ואז האדם הוא 'נשוא פנים'), להיענות לבקשה ("הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה" – בר' י"ט כ"א), או להתחשב באישיותו ובייחודו של האדם בעומדו למשפט, כמו בברכת כהנים: "ישא ה' פניו אליך ויחונך", ולפעמים בשלילה: "לא תשא פני דל" (ויק' י"ט ט"ו). החוטא מרגיש מורחק ונזוף ובד"כ ראשו שמוט ומרגיש מושפל ("למה נפל פניך" אומר ה' לקין אחרי הרצח), והוא מייחל למחילה וכפרה להרים ראשו ולהסתכל לאנשים בעיניים, כמו בבקשה ליוסף: "שא נא פשע אחיך" – בר' נ' י"ז. פיוס הפנים ייעשה לפעמים ע"י שהאדם יראה עצמו כנוע וישא אל השני מנחה ודורון, כפי שמסביר הרמב"ן: "כאשר יתנו העבדים כופרם בתת להם רשות לראות פני המלך, ואחרי כן אראה פניו, כי אולי ישא פניו ויכבדני, להיותי מרואי פני המלך". וכך מתכנן יעקב את ריצויו פני אחיו: הוא שולח את מנחת הפיוס, ובכך לשנות את ארשת פניו של עשו לפנים סולחות ואוהבות בתקווה "אולי ישא פני", ואז יעקב יוכל להרים ראש למען "אראה פניו". אכן המנחה עשתה את שלה; ובסופו של הפיוס חוזרת שוב המלה 'פנים': "ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראות פני א-להים ותרצני". וכסיכום לאכפרה פניו כותב רש"י: "כדאי והגון לך שתקבל מנחתי על אשר ראיתי פניך, והן חשובין לי כראות פני המלאך, שראיתי שר שלך". ואין סיום טוב מזה, שהרי המלה 'פנים' מופיעה טו"ב פעמים, ואל יפלא בעינינו שהדרמה מסתיימת באותה מלה, ע"י קריאת שם המקום – פניאל – "כי ראיתי א-להים פנים אל פנים".

ב. מיעקב לישראל בנחל יבוק

היתה לי הזכות להדריך קבוצות בממלכת ירדן; ואחד המעמדים המרגשים היה לעמוד ליד נחל יבוק ולקרוא בפני המטיילים את פסוקי המאבק של יעקב עם המלאך, כשהשיא הוא: "לא יעקב יאמר שמך כי אם ישראל כי שרית עם א-להים ועם אנשים ותוכל" (ל"ב כ"ט). אמנם יעקב יוצא כשהוא צולע, אך הגנות שבשם יעקב ("ויעקבני" = רימה אותי) בוטלה ע"י שרו של עשו, והשם החדש – ישראל – יש בו הן מן היושר והן מן השררה; יושר ולא עוקבה = מרמה, ושררה – כדי לתת תוקף לברכת יצחק: "הן גביר שמתיו לך"; ומעל לכל, השם ישראל קשור מעתה והלאה קשר בל ינתק עם שמו של הא-ל, וכפי שהוא ל קיים לנצח, כך עם ישראל יתקיים לעד למרות החטאים, המלחמות והגלות. ועוד – כדי לקבע את האמונה, כי שרו של יעקב-ישראל הוא הא-ל עצמו ללא שיתוף של מלאכים ושרים, ולכן גם הקב"ה עצמו

תשובות: 1. דורון, תפילה ומלחמה 2. אברהם – 400 שקל לקניית המערה, עשו – עם 400 איש 3. יבק – יעקב 4. קפץ 5. אחרון

אחרון חביב 6. כי חיפה על אמו היפה 7. בניית מזבחות ומצבות 8. על יציאתן של לאה ודינה 9. כי התעכב בדרך 10. בנימין, מנשה ואפרים 11. יעקב, לא יחיה 12. בנות המיוחסות לאחיהן הבכורים/הגדולים 13. אברהם ללוט 14. צרפת וספרד

למתקדמים: 1. גרים 2. אהבה וכבוד 3. על שלא עסק בכיבוד הורים 22 שנה. 4. נבקע, אלישע 5. להשיבע עינו של עשו, גם לעמ"י יהיה רווח בין צרותיהם 6. שחר, לילה, שמש צדקה 7. רשעים, צדיקים 8. חורפן 9. כי דינה, שמעון ולוי היו עדיין קטנים 10. ע"י נגינה בכלים 11. כדי לרצותם שיאותו להימול 12. כברת הארץ, מיל 13. 'און' היא מלה והיפוכה: אָבֵל וגם כח, והשם בנימין, הוראתו רק גבורה והצלחה ('ימין ה' עושה חיל') 14. אש, להבה, קש

חברותא – מפגשי חוויה ותרבות

הנני להציע מפגשי חוויה של שיעורים פרטיים, שיחות והרצאות במגוון נושאים. המפגשים מתאימים לתלמידי בתי ספר, לאירועים משפחתיים, לערבי תרבות של ועדי עובדים, להשתלמויות ולשבתות תרבות. נא לפנות לאוסי — 09-8335016

העלון להחלמתו של יאיר בן רחל למשפחת סיני

mosheossi@gmail.com